

Les últimes lletres

FER DEL PASSAT UNA CALCOMANIA

Josep PUJOL i COLL
Els tatuatges
Edicions 3 i 4, València, 1998, 200 pàg.
(Premi Andròmina 1998 de narrativa)

SI ALGÚ S'HA DEMANAT MAI quines condicions han de donar-se en un adolescent especial per tal que deixi de ser un més de la correntia i esdevingui una promesa d'escriptor, aquest algú hauria de llegir la novel·la *Els tatuatges*, de Josep Pujol (Vilobí d'Onyar, 1964). Aquest jove selvatà, professor d'ensenyament secundari –i, per tant, coneixedor dels secrets de la joventut– ha bastit una història que pretén justament això: narrar el despertar de la vocació literària d'en David, un noi de 17 anys ansiós per treure l'entrellat del seu passat obscur i enigmàtic.

Els tatuatges és, a més, una novel·la experimental sobre com explicar un argument. Hi ha, en efecte, molts canvis d'enfocament i de narrador, alguns dels quals ben poc convencionals: redaccions per a l'institut, una fitxa tutorial de COU, missatges deixats en un contestador automàtic, un bon nombre de cartes escrites en registres molt diversos, diàlegs en què només es reproduïx el parlar d'un interlocutor, etc.

Tanmateix, aquest munt de tècniques que Josep Pujol combina en la seva novel·la no és, de cap manera, una conjunció artificiosa a guisa de retalls confegits. De fet, el que explica cada narrador s'entrellaça amb les situacions explicades per les altres veus narratives. D'aquesta manera, el lector es va forjant la història a base de pinzellades soltes que, superposades, aconsegueixen fascinar, talment com la visió d'un quadre impressionista.

L'efecte de la novel·la és satisfactori, tant com s'augura la carrera literària d'en David. Aquest adolescent cerca, des d'un principi, saber els ets i uts del seu passat, inusual i enigmàtic, i conèixer-se també a si mateix. A banda d'això tan legítim, en David s'enamora d'una «noia fantasma» a través d'Internet. Què ha de donar-se perquè un cúmul de tals circumstàncies atii les entranyes literàries d'aquest adolescent? Doncs una simple torçada de turmell, vet ací la guspira primera, i disposar així de prou temps per escriure amb la calma necessària. En efecte, aquesta lesió aparentment desgraciada, combinada amb les experiències dels anys juvenils i les moltes inclemències del passat familiar, portarà en David a l'escriptura i a distanciar-se de la «cadellada frenètica» que balla a les discoteques. I esdevindrà prou madur per tal que el passat li sigui, no un tatuatge ineludible, sinó una calcomania que el temps esborra però que sempre es pot recuperar en el record.

Daniel Ferrer

ENFILAR-SE AL DAMUNT D'UN MATEIX

Toni SALA
Pere Marín
Edicions 62,
Barcelona, 1998. 118 pàg.

LA PRIMERA NOVEL·LA de l'autor d'*Entomologia* és una immersió a l'experiència de la mort narrada per l'amic del difunt Pere Marín, anomenat Toni Sala. Als personatges que es mouen al voltant del narrador se'ls ha desproveït de nom propi, i no és casual, perquè tots ells formen part d'un món d'inèrcies, de debilitats i d'impotències: el pare d'en Pere, o el Senyor Trist, és incapaç de sobreposar-se a la mort del seu fill; el camioner, o el gras o l'hipopòtam, està carregat «d'impossibilitats i de rancúnies»; la filla de l'amo del bar es torna transparent; la mare d'en Pere és vista com una fulla a punt de caure de l'arbre i de podrir-se; els pares d'en Toni no interessen, perquè simplement es deixen portar; la viuda del cementiri fóra més feliç si Déu se l'endugués amb els seus morts; i la noia de l'institut no és més que un excés de perfum i l'escenari en què una llàgrima es fa seves totes les fases del cicle vital. El narrador, en canvi, sí que té nom, i es diferencia dels altres pel fet de ser qui demostra major capacitat de treure profit de la funesta experiència. Hi ha tot un procés d'afirmació personal que es pot resseguir acudint a les citacions: «La seva mort precoç tindria l'efecte de subratllar la meua vida», «Un crac i el buit de l'interior va quedar a fora», «Jo era l'únic que començava a orientar-se»... L'assumpció de la mort, no ja la de l'amic sinó la pròpia, esdevé, paradoxalment, una afirmació de vida. L'existència acabarà sent percebuda com si hi hagués un vidre insonoritzador entre ell i les imatges, fins a arribar a una visió desdoblada, en el cotxe, en una mena de joc de miralls.

Pere Marín és una novel·la d'una imatgeria riquíssima i un ús excel·lent del recurs de la desfamiliarització, d'un tractament volgutament superficial de les raons íntimes dels personatges que intensifica el paper del lector i d'una visió orientada a desdramatitzar el procés de vida, mort i corrupció, incidint, això sí, en la bellesa tràgica de la incandescència i la consumpció vital; una novel·la on els ulls tenen un paper crucial en les relacions humanes de domini i dependència (parlen, mosseguen, cremen, s'abaixen per simular indiferència quan s'anuncia un acte de crueltat, es lliuren a jocs d'esgrima), i on els silencis s'imposen i marquen actituds de rebuig o d'indiferència o bé proclamen evidències que parlen sense paraules, a vegades fins i tot a crits. Una novel·la imprescindible que entra directament a la sang i n'augmenta la xifra d'hemoglobina.

Josep Hernández Tresserras